

De Laatste Adem

Osman Nûri TOPBAŞ

IUR PRESS

Istanbul: 2017 / 1438 H

Islamitische Universiteit Rotterdam

Bergsingel 135, 3037 GC Rotterdam

T: +31 (0)10 485 47 21

F: +31 (0)10 484 31 47

E: info@iur.nl; info@iurpress.nl

I: www.iurpress.nl

© Erkam Publications - Istanbul: 2017 / 1438 H

Alle rechten voorbehouden. Geen enkel gedeelte van
deze publicatie mag worden verveelvoudigd.

Eerste druk in 2017

Vertaald door: R.M.C. Holierhoek

ISBN: 978-94-91898-10-5

Druk en Samenstelling:

İmak Ofset

Merkez Mh. Atatürk Cd.

Göl Sk. No: 1 Yenibosna - İSTANBUL

Tel: +90 212 656 49 97

DE LAATSTE ADEM

Vertaald door R.M.C. Holierhoek (Adem)

Osman Nûri TOPBAŞ

IUR PRESS

INHOUDSOPGAVE

Introductie van de Vertaler	5
Bereid Je Voor Op Je Laatste Adem.....	7
Allāh Gedenken.....	31
De Laatste Adem, Een Onbevleete Spiegel.....	53

INTRODUCTIE

VAN DE VERTALER¹

Iedere ademteug die we nemen, bestaat uit een inademing en een uitademing, de een volgt de ander op met daartussen een pauze. Dit proces treedt natuurlijk op waarbij we er meestal niet bewust van zijn. Iedere ademteug is essentieel voor ons voortbestaan; met iedere ademteug wordt ons leven verlengd. Echter, op een dag zal dit stoppen; en in welke staat zullen onze harten zijn op het moment van onze laatste adem?

In dit elegant geschreven boek, voorziet ustâdh Osman Nûri Topbaş ons met een belangrijke herinnering aan de noodzaak om voorbereiding te treffen voor de dood. Ieder levend wezen zal sterven, zelfs de meest dogmatische scepticus zal dit toegeven. Echter, niet ieder wezen zal zijn leven hebben doorgebracht in voorbereiding op het laatste moment, het moment van de laatste adem. De auteur vertelt ons over de noodzaak om onszelf te disciplineren zodat we een goed en spiritueel verfijnd hart hebben, klaar om ons lot te confronteren op de meest perfecte wijze mogelijk. We moeten ons focussen op een staat van spirituele perfectie gedurende ons leven met de hoop dat dit onze staat zal zijn wanneer we onze laatste adem uitblazen.

---

1 Vertaler van het Turks naar het Engels.

Ustādh Osman Nūri Topbaş laat ons verhelderende gelijkenissen, verhalen en wijsheden zien die we in ons leven kunnen implementeren. Hij waarschuwt ons voor zelfvoldoening en besluiteloosheid en hij geeft ons voorbeelden van de levens van hen die stoeiden met het behoud van hun religie, degenen die capituleerden voor hun vleselijke verlangens met als resultaat dat zij uit de gratie vielen.

We lezen hoe we kunnen werken naar het bereiken van het doel om als rechtschapen aanbidders te sterven en hoe dit slechts mogelijk is door middel van het houden van Allah, de Almachtige. We schaden enkel onszelf door Hem te vergeten. We kunnen onze daden, verlangens en gedrag in bedwang houden door Hem te gedenken.

Door middel van subtiele details worden we geadviseerd hoe we onze staat in dit leven als voorbereiding op onze laatste adem en het Hiernamaals, kunnen verbeteren. Met uitmuntende daden, daden van vroomheid en harten die overlopen van de liefde voor Allah, de Almachtige, kunnen we onze angst voor de dood omzetten in een verlangen ernaar.

Elif Kapıcı

2009 / 1430

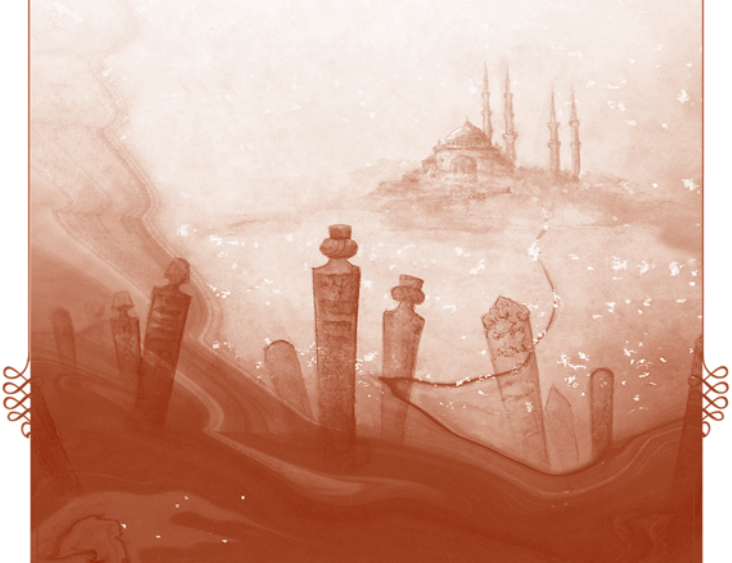

Bereid Je Voor Op Je Laatste Adem

Vanaf onze geboorte totdat we sterven, leven we zonder te realiseren. Iedere moment, is een moment dichterbij onze einde.

Bereid Je Voor Op Je Laatste Adem

Allah, de Almachtige, heeft de eigenschap van Eeuwigheid enkel aan Zichzelf toegeschreven. Het is om deze reden dat alles wat bestaat, behalve Zijn Hoogste Essentie, sterfelijk is. Sterker nog, *Allah* zegt:

*“Al dat wat (op aarde) is, zal vergaan.”*²

De manifestatie hiervan zal plaatsvinden door de dood:

*“Iedere ziel zal de dood ondergaan [...]”*³

De mensheid zou daarom deze realiteit moeten overpeinzen. Voorts zegt *Allah* in de *Qur’ān*:

- 2 Sūrah Ar Rahmān (55), aya 26. Voor de vertaling van de Qur’ān-verzen in dit boek, is gebruik gemaakt van: Rafiq Ahmed Fris, Mehmet Fatih Özberk, en Mohammed Aarab. De Glorieuze Qor’an en de Nederlandse Vertaling ervan, (Isparta: Hayrat Nesriyat Matbaa Tesisleri, 2013).
- 3 Sūrah Al Anbiyā’ (22), aya 35.

“En de bedwelming van de dood komt werkelijk: ‘Dit is wat jij zou willen ontvluchten’”⁴

Aangezien de mens op deze wereld is gezet om getest te worden, zou zijn grootste doel moeten zijn om te streven naar een plek in de hemel, het huis van vrede en opgetogenheid, door middel van het verkrijgen van het welbehagen van *Allah*. De enige manier om dit te bereiken is het verkrijgen van de staat zoals beschreven in het vers:

“Op de Dag dat rijkdom noch zonen zullen baten. Behalve degene die met een zuiver hart tot Allah komt (zal gebaat zijn).”⁵

Dit is alleen mogelijk door het disciplineren van de ziel; en de ware discipline is onderwerping, toewijding en gehoorzaamheid aan *Allah* en Zijn Boodschapper, de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken). In verwijzing naar de Profeet, vereist het van een persoon om lessen te trekken uit zijn 23-jarige profetische leven, anders gezegd, zijn spirituele leven. *Allah*, de Almachtige, openbaarde de *Qurʾān* door middel van de Aartsengel *Jibrīl* direct in het hart van de Profeet Mohammed. En dus, zijn – in zekere zin – alle aanbiddingen van de Profeet, zijn woorden, zijn manieren en zijn daden, interpretaties van de *Qurʾān*.

4 *Sūrah Qāf* (50), *aya* 19.

5 *Sūrah Ash Ashuʾarāʾ* (26), *aya* 88-89.

Binnen dit kader van deze realiteit, is het essentieel voor ons om van de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken), meer dan we van onze eigen levens, eigendommen, families en alle andere zaken, te houden, als we volledig van zijn spirituele leven willen profiteren. De slaaf wordt gevormd door zijn liefde voor *Allah*. Met andere woorden, van hem te houden betekent het houden van *Allah* en vice versa. Voor de ultieme vereniging met *Allah*, moet iemands hart het hoogste niveau van liefde bereiken.

Het voorgenoemde zijn de grootste stappen in de voorbereiding op onze laatste adem. Dit betekent dat de resultaten die onze laatste adem oplevert, contingent zijn aan de eerdere ademteugen die we hebben genomen. De voorbereiding op de laatste adem begint direct, daar het alleen maar zo goed zal zijn als de ademteugen die we op dit moment nemen. *Allah's* dienaren die zich onderscheiden, die hun leven leiden met de liefde en toewijding aan de Almachtige en Zijn Boodschapper, ademen vredig hun laatste adem door het uitspreken van de getuigenis van het geloof (*shahāda*). Zij zijn degenen over wie de Profeet Mohammed de blijde tijdingen gegeven heeft:

“Hij die (oprecht) getuigt dat er geen god is behalve Allah en dat Mohammed de boodschapper van Allah is, terwijl hij zijn laatste adem uitblaast, zal het Paradijs betreden...”⁶

Met andere woorden, wie gedurende zijn leven leeft met de *kalimah at tawhīd*⁷ zal zijn laatste adem uitblazen op de weg naar Allah met deze woorden op zijn lippen. Zij zijn degenen die alle tijdelijke en wereldse liefdes en idolen uit hun harten hebben verwijderd door het zeggen van *lā* (er is geen) en die vervolgens het hart hebben gevuld met de liefde voor Allah, de Almachtige, door het uitspreken van *illā* (behalve).

Het is essentieel om te weten dat het universum, dat geschapen is met de macht van de Almachtige, een vergankelijke verblijfplaats is die versierd is met vele aantrekkelijkheden. Niets in deze wereld is geschapen zonder een reden. Het doel van de mensen in deze wereld is het verkrijgen van geluk in het Hiernamaals. Daarom waarschuwt onze Heer ons, de gelovigen:

6 Hākim, Mustadrak, vol. I, nr. 503.

7 De *kalimah at tawīd* is de islamitische getuigenis van het geloof: “*lā ilāha il Allah, wa Mohammadan rasūl Allah*”.

O jullie die geloven, vrees Allah zoals het behoort en sterf niet, zonder dat jullie aan Allah overgegeven (moslims) zijn.”⁸

De dood, die ieder wezen vroeg of later zal treffen, staat gelijk aan een persoonlijke dag des oordeels. We moeten nooit vergeten dat we, of we het nu beseffen of niet, iedere dag meerdere keren met de dood geconfronteerd worden. De dood wacht ons altijd op in een hinderlaag. *Imām Jalāluddīn Rūmī* zegt in zijn *Mathnawī*:

“Ieder moment vergaat er een deel van jou. Op ieder moment doe je afstand van een deel van jouw leven.”

Is iedere dag niet een stap verder weg van dit vergankelijk leven en een stap dichterbij het graf? Worden de dagen niet van ons kalender des levens gerukt? Alsof we blind zijn voor de stroming van een rivier, waarschuwt *Rūmī* ons:

“O mensen, neem uw laatste blik op het borduurwerk in de spiegel! En bedenk hoe deze schoonheid zal zijn als het oud is en hoe een gebouw er als ruïne uitzien en laat je niet misleiden door de leugen in de spiegel.”

8 *Sūrah Āli ‘Imrān* (3), aya 102.

Onze laatste adem is een goddelijk geheim dat omgeven is door talloze wijsheden. Wanneer de zekere dood in de toekomst de realiteit wordt, berust op goddelijk lot. Inderdaad, mensen worden ieder dag van hun leven geconfronteerd met de mogelijkheid van de dood. Ziektes, onverwachte gebeurtenissen en rampen zijn allemaal realiteiten waarmee zij worden geconfronteerd, maar de meeste mensen zijn, als gevolg van hun zwakheid, zich niet bewust van deze dagelijkse gevaren. Laat dit niet zien hoe dun de lijn is tussen deze wereld en de volgende?

Daarom zouden de mensen moeten bezinnen op de betekenissen van de bovengenoemde verzen en altijd in overeenstemming daarmee moeten leven; zij moeten nadenken voordat de tijd op is en er geen tweede kans meer bestaat in het Hiernamaals. Hoewel mensen tot het besef van deze realiteit zouden moeten komen, blijven velen achteloos en verspillen ze hun tijd. De meerderheid van de mensen zien simpelweg de dagen verstrijken, alsof ze verdoofd zijn, zoals stenen die nooit hun deel van de vallende regendruppels ontvangen.

In werkelijkheid gaan we vanaf de tijd dat we geboren worden en tot de tijd dat we doodgaan, voort op de weg zonder het te realiseren.

*“O mensen, neem uw laatste blik op
het borduurwerk in de spiegel! En
bedenk hoe deze schoonheid zal zijn
als het oud is en hoe een gebouw er als
ruïne uitzien en laat je niet misleiden
door de leugen in de spiegel.”*

(Rūmī)

Met ieder moment in de tijd, komen we zó dichterbij ons einde. Dit is prachtig uitgelegd in het volgende vers:

“En wie Wij langer laten leven, doen Wij achteruitgaan in kracht. Willen zij dan niet begrijpen?”⁹

Kus bin Sā'idah, een vrome man die voor de tijd van de Profeet Mohammad (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) leefde en die zijn volk de blijde tijdingen gegeven had van zijn komst, gaf op de markt van Ukaz eens een toespraak die, achteraf, als een interpretatie van het bovenstaande vers kan worden gezien. Hij beschreef de scènes van het sterfelijke leven op de volgende prachtige wijze:

“O mensen! Kom, luister en neem deze waarschuwing aan! Ieder levend wezen zal sterven, en degene die dood is, zal vergaan, regen zal vallen en het gras zal groeien. Kinderen worden geboren en nemen de plek in van hun ouders. Daarna zal (ook) dit alles vervagen en vergaan. Het is een keten van gebeurtenissen waarvan de een de ander opvolgt.”

Wanneer ons leven voorbij is en we onze laatste adem uitblazen, zullen we onszelf ofwel

---

9 Sūrah Yā Sin (36), aya 68.

aantreffen met genoeg tijd om afscheid te nemen, dan wel zonder dat er tijd over is. Maar degenen die oprecht toegewijd zijn aan en liefde hebben voor *Allah*, die zullen niet zomaar doodgaan; echter, het zal een gezegende wederopstanding worden en ze zullen naar voren gebracht worden zoals Shab-i Arūs, de huwelijksnacht. Daarom moeten we het geheim achter de uitspraak ‘sterf voordat de dood tot jou komt’ begrijpen. Dit geheim is uitgelegd in de woorden van Rūmī: ‘Sterf om opgewekt te worden.’ ‘Ali (moge *Allah* tevreden met hem zijn) zei eens:

“Mensen slapen en wanneer ze sterven, worden ze wakker.”

Daarom moeten we weten dat het ware leven niet geleefd dient te worden zoals beestachtige ziel, veeleer het leven in overeenstemming met onze goddelijke zielen die gezegend zijn door *Allah*, de Almachtige, en door verslagen te zijn door onze emoties of wereldse verlangens.

De ergste soort dood is om te sterven terwijl men onbewust is van *Allah*, de Almachtige, beroofd van Zijn tevredenheid. Dit is waarom een gelovige zich bewust moet zijn van de manier waarop hij leeft en hoe hij zal sterven; hij moet zichzelf trainen om zo zijn geloof (*īmān*), in perfectie van het geloof (*ihsān*) om te zetten. Niemand, buiten de Profeten, is de garantie ge-

geven over hoe zij zullen sterven of worden opgewekt, echter in het volgende vers, waarin de Profeet Yūsuf (vrede zij met hem) toevlucht zoekt bij *Allah*, zit een belangrijke boodschap voor ons:

*“[...] O Schepper van de hemelen en de aarde, U bent mijn Beschermmer in deze wereld en in het Hiernamaals. Doe mij sterven in overgave (aan U) en verenig mij met de rechtschapenen.”*¹⁰

Dus, de harten van de gelovigen moeten in een staat tussen hoop en vrees zijn. Met deze voorzichtigheid en teerhartigheid zou een persoon altijd zijn leven moeten leiden, bezorgd over het uitblazen van zijn laatste adem terwijl hij gelovig is.

De eerste en meest duidelijke indicatie van onze staat op de Dag des Oordeels manifesteert zichzelf op de wijze waarop we op deze wereld onze laatste adem uitblazen. De *Qurʾān*, onze leiding naar verlossing, geeft ons verschillende voorbeelden van het geloof van de gelovigen – die streefden naar eeuwige verlossing door de beloningen die zij zouden krijgen voor te stellen – op hun sterfbed. Volgend op de onmiskenbare wonderen die de Profeet Mūsā uitvoerde, zeiden de magiërs van de Farao:

---

10 *Sūrah Yūsuf* (12), aya 101.

“[...] Wij geloven in de heer van de (alle) Werelden. De Heer van Mūsā en Hārūn.”¹¹

Zij knielden onmiddellijk en waren gezegend met het geloof. Maar de roekeloze Farao werd furieus en achtte zichzelf in staat om met zijn macht te heersen over de zielen; hij bedreigde hem door te zeggen:

“[...] Geloven jullie in Hem vóórdat ik jullie toestemming gegeven heb? Dat is zeker een complot dat jullie in de stad beraamd hebben om haar inwoners te verdrijven, maar jullie zullen het spoedig te weten komen. Ik zal zeker jullie handen en voeten aan tegenovergestelde zijden doen afhakken, dan zal ik jullie allemaal laten kruisigen.”¹²

De magiërs, in een diepe extase, antwoordden:

“[...] Wij keren waarlijk tot onze Heer terug.”¹³

Met de kracht van het geloof verzetten zij zich tegen de Farao.

Hun verhaal is exemplarisch: zelfs toen ze de onderdrukking van Farao ondervonden, vroegen ze niet om daar van gered te worden, in

---

11 Sūrah Al Aʿrāf (7), aya 121-122.

12 Sūrah Al Aʿrāf (7), aya 123-124.

13 Sūrah Al Aʿrāf (7), aya 125.

*Het doel van de mensen
in deze wereld is het
verkrijgen van geluk in
het Hiernamaals.*

*Restelli
2014*

plaats daarvan waren ze meer bezorgd over hun dood als gelovigen. Zij zeiden, hun toevlucht bij *Allah*, de Almachtige, zoekend:

*“[...] Onze Heer, stort standvastigheid over ons uit en laat ons in overgave (aan U) sterven.”*¹⁴

De prijs die ze voor hun geloof betaalden was dat hun handen en voeten afgehakt werden en ze ontmoetten hun Schepper als martelaren en als Zijn vrienden.

Voorts, de onderdrukkers in het verhaal van Ashāb Al Ukhdūd¹⁵ dachten dat de gelovigen een misdaad begingen toen ze hun geloof in *Allah* verklaarden; en dus wierpen ze hen in greppels van vuur. Maar de toegewijde gelovigen gaven hun geloof niet op, betraden hun dood dapper tegemoet omwille van hun geloof in *Allah*, de Almachtige. Voorzeker, degene die *Allah* werkelijk vrezen, vrezen niets anders.

Habīb-i Najjār van de Ashāb Al Qariah¹⁶ werd gestenigd tot hij dood was vanwege zijn geloof. Maar terwijl de gordijnen van deze wereld voor hem sloten toen hij zijn laatste adem

14 *Sūrah Al A'rāf* (7), aya 126.

15 Ashāb Al Kahf: 'De mensen van de grot' worden besproken in hoofdstuk 18 van de *Qur'ān*.

16 Ashāb Al Qariah: 'De mensen van het dorp' worden besproken in hoofdstuk 36 van de *Qur'ān*.

uitblies, gingen de ramen van het Hiernamaals open en werd hem de goddelijke genietingen die hij had verdiend getoond. Intens bedroefd door de blindheid van zijn volk, zei hij:

“[...] *Wist mijn volk maar!*”¹⁷

Eeuwig geluk in het Hiernamaals werd hem geschonken als gevolg van de steniging die hij in deze tijdelijke wereld had ondergaan.

In de vroegere periodes van het christendom brachten de Romeinen, in alliantie met de Grieken en de afgodendienaren, de gelovigen ter dood door ze over te leveren aan de genade van wilde leeuwen. De gelovigen dacht niet na over leven terwijl ze in de greep van de leeuwen waren, ze waren veeleer bezig met het behouden van hun geloof. Ze ondergingen deze zware vervolging omdat ze hadden gekozen voor de beloning van *Allah*, de Barmhartige.

Dit zijn zonder twijfel allemaal beloningen voor hen zich altijd bewust zijn van *Allah*, de Almachtige. Dus met *Allah*, de Barmhartige, zijn, is de top van dienstbaarheid en het is een essentieel deel daarvan.

Het is overgeleverd dat *Shaykh* Shibli eens in een samenkomst zat waar de prediker een

---

17 *Sūrah Yā Sīn* (36), *aya* 26.

preek gaf over de Dag des Oordeels. Tegen het eind van de preek sprak de prediker over de vragen die men in het graf gesteld krijgt:

“Waarvoor gebruikte jij jouw kennis? Waar spendeerde jij jouw rijkdom aan? Was jij onachtzaam over wat was toegestaan (halāl) en wat was verboden (harām)?”

De prediker vervolgde met soortgelijke vragen. Er kwamen zoveel randzaken aan bod dat *shaykh* Shibli, om de hoofdzaak weer aan de orde te brengen, de *imām* riep: “O *Imām*! *Allah*, de Almachtige, zal niet zoveel vragen stellen. Hij zal, echter, vragen: ‘O Mijn dienaar! Ik was met jou, met wie was jij?’”

Op deze manier zien we dat in het hart van hoe we onszelf bepaald gedrag aanmeten, we bewust moeten zijn van de Almachtige. En dan, als gevolg daarvan, niet de beperkte ademteugen die ons gegeven is, verkwisten. Dit wordt uitgelegd in de volgende prachtige, poëtische zinnen:

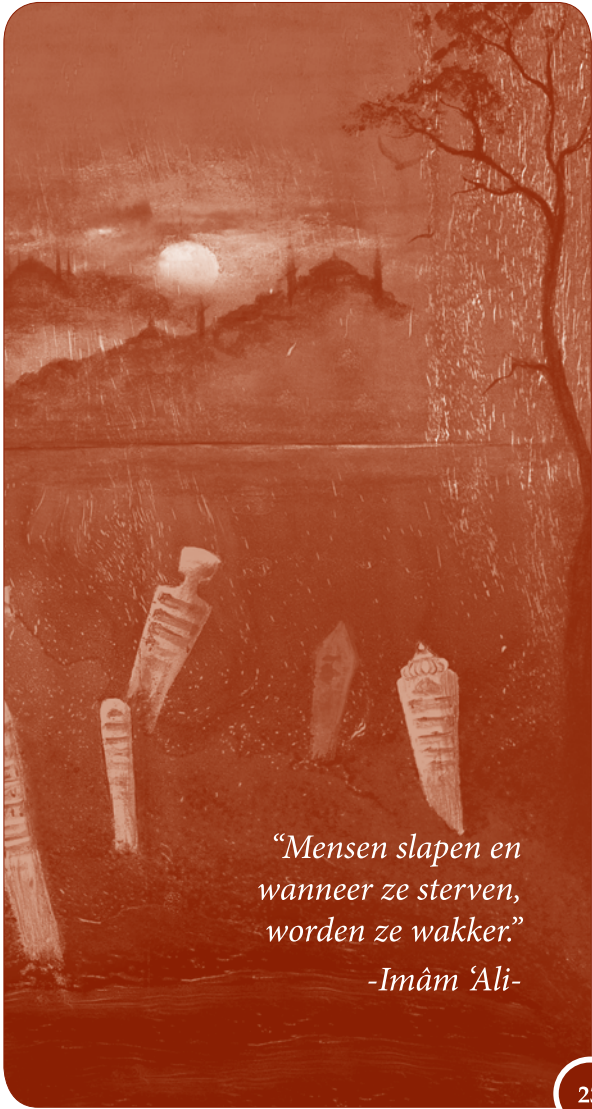
Het is verspild, zo begrijpen wij nu

Dat ene uurtje die wij doorbrachten zonder U.

De Profeet (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) pakte eens ‘Abdullah ibn ‘Umar bij zijn schouders en zei:

*“Mensen slapen en
wanneer ze sterven,
worden ze wakker.”*

-Imâm ‘Ali-

*“Leef in de wereld alsof je een vreemdeling of reiziger bent.”*¹⁸

Het was om deze woorden dat ‘Abdullah ibn ‘Umar (moge *Allah* tevreden met hen beiden zijn) altijd het volgende advies in zijn preken gaf:

*“Als het avond wordt, verwacht dan niet dat het weer ochtend wordt en als het ochtend wordt, verwacht dan niet dat het weer avond wordt. Als je gezond bent, moet je je op ziekte voorbereiden en als je leeft moet je je op de dood voorbereiden.”*¹⁹

Deze woorden, die de tijdelijkheid van dit leven uitdrukken, duwen ons in de richting van waarlijk leven. In feite drukte de Boodschapper van *Allah* (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) dezelfde sentimenten uit in een van zijn gebeden:

*“O Allah! Er is geen leven dat het waard is om te leven dan het leven in het Hiernamaals.”*²⁰

De levens van de metgezellen, die deze realiteit het beste begrepen, zitten vol met voorbeelden van deugzaamheid en wijsheid. Khubayb (moge *Allah* tevreden met hem zijn)

---

18 *Bukhārī*, Rīqaq, nr.5.

19 *Bukhārī*, Rīqaq, nr.3.

20 *Bukhārī*, Rīqaq, nr.2.

had slechts één wens voordat hij het martelaarschap verkreeg: om zijn hartelijke *salām*²¹ te geven aan de Profeet van *Allah* (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken). Met droefheid geslagen richtte hij zijn ogen naar de hemel en zei, terwijl hij zijn toevlucht bij *Allah* zocht: “O *Allah*, er is niemand hier die mijn groet aan de Boodschapper van *Allah* (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) kan geven, geef hem mijn groeten alstublieft!” Op dat moment zei de Profeet Mohammed, die samen met zijn metgezellen in Medina zat: ‘*Wa aleyhi salām* (en de *salām* ook op hem). Toen de metgezellen dit hoorden, waren ze verbaasd en vroegen zei de Profeet: “O Boodschapper van *Allah*, wiens *salām* beantwoordde u?” “Die van jullie broeder Khubayb.”, antwoordde hij.²² De Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) beschreef Khubayb als de meeste edele martelaar: “Hij is mijn buurman in het Paradijs.”

Een ander voorbeeld van dit soort liefde en enthousiasme is toen de Profeet Mohammad (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken), aan het einde van de Slag van ‘*Uhud*, het bevel gaf om alle gewonden en martelaren te tellen,

21 Vredesgroet in de islam.

22 Zie *Bukhārī*, *Maghāzī*, 10; *Wāqidi*, *Maghāzī*, 280-81.

maar hij was speciaal bezorgd om Sa'd ibn Al Rabi' (moge *Allah* tevreden met hem zijn). De Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) stuurde een van zijn metgezellen naar het slagveld om te kijken of er enig nieuws over hem was. De metgezel riep en keek overal maar kon Sa'd (moge *Allah* tevreden met hem zijn) niet vinden. Uiteindelijk schreeuwde hij met veel hoop richting de gewonden en de martelaren: "O Sa'd, de Profeet heeft mij gezonden. Hij heeft mij gevraagd om uit te zoeken waar jij bent; tussen de levenden of tussen de martelaren." Toen Sa'd (moge *Allah* tevreden met hem zijn) hoorde dat de Profeet bezorgd om hem was, raapte hij al zijn kracht bijeen en zei hij met een zwakke stem: "Ik ben nu onder de doden." Het is waarschijnlijk dat hij op dit exacte moment de scènes van het Hiernamaals aanschouwde. De metgezel rende naar Sa'd. Hij was dodelijk gewond. Met een zachte stem, sprak hij de diepzinnige woorden: "Bij *Allah*, als je de Profeet (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) ook maar enig kwaad laat overkomen terwijl jouw ogen nog steeds de kracht hebben om te bewegen, dan heb jij geen excuus meer bij *Allah*."²³ Deze woorden van Sa'd ibn Al Rabi' waren zowel een advies voor alle

---

23 Zie Ibn 'Abd Al Barr, *Isti'ab*, Vol II, 590.

moslims, als zijn afscheidswaarden van deze sterfelijke wereld.

Het volgende verslag van Hudhayfah (moge *Allah* tevreden met hem zijn) is belangrijk daar het de genade en het sublieme moraal van de metgezellen gedurende hun laatste momenten blootlegt:

“Het was gedurende de slag van Yarmūk. De intensiteit van het conflict was weggezaakt. Sommige moslims waren gewond geraakt door speren en pijlen en ze beleefden hun laatste momenten. Met dat wat ik over had van mijn kracht, keek ik om mij heen op zoek naar mijn neef. Nadat ik een tijdje tussen de gewonden had gelopen, vond ik hem. Hij lag in een plas met bloed en was nauwelijks in staat om te spreken; hij probeerde te communiceren met zijn ogen. Ik toonde hem de waterfles en ik vroeg hem:

“Wil je een beetje water?” Het was duidelijk dat hij dat wilde daar zijn lippen opgedroogd waren van de dorst, maar hij had niet de kracht om te antwoorden. Het was alsof hij mij met zijn ogen probeerde te vertellen over de pijn. Net toen ik hem water wilde geven, klonk de stem van ‘Ikrima tussen de gewonden: “Water! Water! Alstublieft, iemand, geef me een beetje

water!” Toen hij dit hoorde, gebaarde mijn neef Hārith mij met zijn ogen dat hij wilde dat ik het water naar ‘Ikrama zou brengen.

Rennend over het hete zand en tussen de martelaren, bereikte ik ‘Ikrama. Ik wilde hem net water geven toen we het gekreun van ‘Iyāsh hoorde. “Geef me een druppel water, omwille van de liefde voor *Allah*, een druppel water!” Toen hij dit hoorde, zei ‘Ikrama tegen mij dat ik het water naar ‘Iyāsh moet brengen, net zoals Hārith daarvoor, had hij geen kans om water te drinken. Tegen de tijd dat ik tussen de martelaren door gerend was en ‘Iyāsh had bereikt, hoorde ik zijn laatste woorden:

“O *Allah*, wij hebben ons nooit laten weerhouden van het opofferen van onze levens omwille van de religie. Geef ons de eer van het martelaarschap en vergeef onze zondes!” Het was duidelijk dat hij bijna het martelaarschap had verkregen. Hij had het water gezien, maar hij had geen tijd gehad om het te drinken. Hij had net de *kalimah at tawhīd* uitgesproken. Ik rende terug naar ‘Ikrama om hem water aan te bieden, toen ik realiseerde dat ook hij gezegend was met het martelaarschap! Ik dacht dat het mij op z’n minst zou lukken om mijn neef Hārith te bereiken. Ik rende zo snel terug als ik

kon. Maar het was tevergeefs, want op het hete zand had zijn ziel zich al overgegeven. Helaas, de waterfles was nog steeds vol ondanks de dorst van deze drie martelaren.”²⁴

Hudhayfah (moge *Allah* tevreden met hem zijn) legt zijn spirituele staat van dat moment uit:

“Ik heb vele incidenten meegemaakt gedurende mijn leven, maar ik ben nog nooit zo geraakt of geïnspireerd geweest, als toen. Ook al waren er geen familiebanden tussen deze mannen, het altruïsme, de bedachtzaamheid en affectie die zij voor elkaar hadden, verhoogde mijn bewondering voor hen en het heeft diepe sporen nagelaten in mijn geheugen.”

Moge *Allah*, de Almachtige, ons zegenen met een dood die intreedt terwijl wij in een staat van geloof zijn en de *kalimah at tawhīd* uitspreken. En moge onze laatste adem het begin zijn van onze eeuwige hereniging met de Geliefde. Amīn.

24 Zie Hākim, Al Mustadrak, Vol. III, 270.

Allāh Gedenken

De Profet Mohammed liet een mensenleven vol sublieme herinneringen na die voortkomen uit zijn liefde en compassie voor Allāh, en die verhuisden van de sterfelijke wereld naar de wereld van de Waarheid.

Allah Gedenken

Om deze wereld als rechtschapen gelovigen te kunnen verlaten, moeten we onze ademdeugen in deze tijdelijke wereld voorbereiden op onze laatste adem. Voor ons geluk in het Hiernamaals is het essentieel om ons leven te besteden aan het verrichten van goede daden, het tonen van vriendelijkheid en het volgen van het rechte pad van de islam. Zoals gesteld in de volgende *hadith*:

*Een man sterft in de staat waarin hij geleefd heeft en hij wordt opgewekt in de staat waarin hij gestorven is.*²⁵

Het ultieme doel is de laatste stap naar *Allah*, de Almachtige, met vrede en bewustzijn te zetten, en om tevreden en gelukkig te zijn op het moment dat we onze laatste adem uitblazen. Er zullen zeker mensen zijn die hun laatste momenten van hun leven zullen ervaren als niets dan een nachtmerrie.

---

25 Munāwī, Fayd Al Qadīr sharh Jāmi' Al Saghīr, Vol. V, 663.

Ons doel is eveneens om in een positie te geraken waarin we blij kunnen zeggen, “ik kom tot u mijn Heer!” Moge *Allah* ons de mogelijkheid schenken om deze woorden te zeggen, Amīn!

Waar de ziel mee bezig is in deze wereld, daar zal het ook bezig mee blijven als de dood intreedt. Natuurlijk zijn er uitzonderingen: hoewel een gelovige heel zijn leven in het teken zet van het verrichten van goede daden om zodoende uiteindelijk te sterven in een staat van geloof, zou hij het verkrijgen van de genade van *Allah* nooit als vanzelfsprekend moeten beschouwen. Gelijk hieraan is de persoon, die zondigde en die een verachtelijk leven leidde, zou hij ook niet de hoop op de genade van *Allah*, de Almachtige, moeten verliezen. Dit komt omdat de wijze waarop we onze laatste adem zullen uitblazen, een goddelijk geheim is.

In de *Qurʾān* zijn vele voorbeelden van zij die worstelden op het moment van de dood, om hun geloof te beschermen. Net als dat er voorbeelden zijn van hen die, terwijl ze een recht-schapen leven leidden, kozen om gevangenen te zijn van hun verlangens en constant vervielen in godslastering.

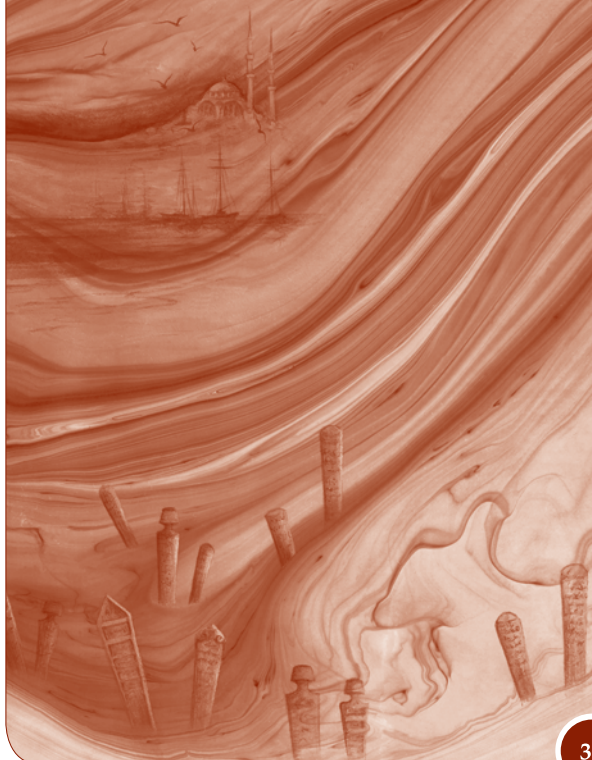
Er zijn mensen van kennis die, in plaats van hun kennis te versieren met verlichting, ervoor kozen om hun verlangens te volgen. Voorbeelden zijn *Shaytān*, *Qārūn*, *Bal'am bin Bawra* en de metgezel van de Profeet, *Salāba*. Allen werden misleid door de intriges van deze wereld.

Eenieder van ons weet het, *Shaytān* was eens in hoog aanzien bij *Allah*, de Almachtige. Maar vanwege zijn trots was hij niet in staat om de pracht, kracht en glorie van de Goddelijk Noodzaak te zien en, als gevolg hiervan, claimde hij superieur te zijn aan Adam. Misleid door de gedachte dat hij zowel begunstigd en geëerd was, verzette hij zich tegen het bevel van *Allah*. Uiteindelijk werd *Shaytān*, vanwege zijn trots en koppigheid, onderworpen aan eeuwige vervreemding.

Qārūn was eens een arm, maar rechtschapen persoon. Op de Profeet *Mūsā* (vrede zij met hem) na was hij de grootste exegeet van de Torah. Hij was begaafd met het geheim van alchemie als gevolg van een gebed door *Mūsā*, maar werd later overmand door zijn verlangens en zijn hart raakte verstrengeld in wereldse genietingen. Hij werd zo rijk dat zelfs enorm sterke mannen de sleutel naar zijn rijkdom niet

Om in staat te zijn om om te gaan met zulke genade, moet een persoon eerst zichzelf en daarna zijn passies vernietigen. Hij moet zijn leven in overeenstemming met het Goddelijke Bevel leven en voorbereid zijn om zijn laatste adem uit te blazen.

konden tillen. Hij raakte zo verstrikt in zijn grillen en weelde, dat toen de Profeet Mūsā (vrede zij met hem) hem opdroeg armenbelasting te betalen, Qārūn het lef had om te vragen: “Heb jij het op de rijkdom voorzien, die ik heb verdiend?” Werkelijk, het was zijn rijkdom die de reden was van zijn onbeschaamdheid en vernietiging.

Qārūn was ook jaloers op de spirituele status die Mūsā en Hārūn (vrede zij met hen) hadden bereikt. Zijn wrok en jaloezie was zo buitensporig dat hij probeerde om Mūsā te belasteren door hem te beschuldigen van onzedelijkheid. Als gevolg hiervan werd Qārūn samen met zijn rijkdom, waar hij zo trots op was, begraven. Vergeten wie de werkelijke eigenaar is van rijkdom en het verliefd raken op wereldse bezittingen en rangen zijn de meest afschuwelijke daden van achteloosheid.

Bal’am bin Bawra was een vrome dienaar en een wonderdoener die begiftigd was met de kennis van de krachtige naam van *Allah*, *Ism Al A’zam*. Hij was onder de Israëlieten bekend als een heilige en een geleerde. Maar Bal’am bin Bawra verspilde later zijn spirituele status door een slaaf te worden van zijn vleeselijke

verlangens. Van dit incident wordt verslag gedaan in de Qur'ān:

“En vertel hun het verhaal van hem die Wij Onze tekenen gaven, maar hij wendde zich daarvan af, waarop satan hem volgde en hij verleid werd. En als Wij gewild hadden, hadden Wij hem daarmee kunnen verheffen, doch hij klampte zich aan de aarde vast en volgde zijn begeerten. Zijn gelijkenis is als die van een hond: als je hem wegjaagt laat hij zijn tong (uit zijn bek) hangen en dien je hem met rust laat, laat hij zijn tong ook hangen. Dit is het geval van de mensen die Onze tekenen loochenen. Vertel daarom deze gelijkenis opdat zij mogen nadenken.”²⁶

Nog een voorbeeld van iemand die, terwijl hij een perfect leven leidde, misleid en vernietigd werd door wereldse passies en die het eeuwige geluk verruilde voor miserie, was Salāba. Hij was gewend om zijn tijd door te brengen in de moskee en om te luisteren naar de preken van de Profeet, maar toen hij overspoeld werd met rijkdom, groeide Salāba's affectie voor de wereldse bezittingen en uiteindelijk verliet hij de gemeenschap. Hij kwam aan zijn betreurenswaardige einde toen hij zijn plicht van het geven van aalmoes verzaakte. Later zou

26 Sūrah Al A'rāf (7), aya 175-176.

hij spijt hebben van het niet luisteren naar de woorden van de Profeet Mohammed; toen hij zich realiseerde dat zijn tijd verstreken was, probeerde hij tevergeefs de vergiffenis van de Boodschapper van *Allah* te verkrijgen. In zijn laatste momenten echoden de woorden van de Profeet in zijn oren: “O Salāba, het is beter voor jou om een klein beetje rijkdom te bezitten en om daar dankbaar voor te zijn, dan om veel rijkdom te bezitten en dat niet te zijn.”²⁷

Een voorbeeld uit het leven van Sufyān Al Thawrī, een van de grootste figuren uit de geschiedenis van het Islamitisch Recht en Soefisme, is goed om aan te halen. Sufyān leek er veel ouder uit te zien dan hij was. Hij zei tegen hen die hiernaar vroegen: “Ik had een leraar die mij onderwees. Toen hij zijn laatste adem uitblies, kon hij de *kalimah at tawhīd* niet uitspreken, zelfs niet toen ik hem vermaande dit te doen. Het zien van deze gebeurtenis, heeft mij verouderd.”

Wanneer de dood ons zal treffen, is een zaak die onbekend is. Net als de magiërs van Farao zijn er mensen die aan het einde van hun leven geleid worden op het rechte pad. En er zijn ook mensen die een vroom even hebben

---

27 Zie Tabarī, *Tafsīr*, XIV, 370-72; Ibn Kathīr, *Tafsīr*, II, 388.

geleid maar in het laatste hoofdstuk van het leven afsluiten met teleurstelling en frustratie, zoals Qārūn en Bal'am bin Bawra. En dus, hoe hoog de spirituele staat, rang en superioriteit van een dienaar ook mag zijn, het ego (*nafs*) en *Shaytān* staan altijd op de loer, wachtend op het moment om toe te slaan. Zodra ze de kans hebben, proberen zij de dienaar uit te laten glijden op het rechte pad. *Shaytān* zei tegen *Allah*, de Almachtige, zoals staat vermeld in de *Qur'ān*:

*"[...] Welnu, daar U mij liet dwalen, zal ik zeker voor hen op de loer gaan liggen langs Uw rechte weg."*²⁸

Hij vroeg om uitstel tot op de Dag van de Wederopstanding. *Allah*, de Almachtige, verleende deze uitstel aan *Shaytān*. *Shaytān* zweerde dat enkel de oprechte gelovigen aan zijn aanvallen zouden ontkomen:

*"Behalve Uw oprechte dienaren onder hen."*²⁹

Geen mens is vrijgesteld van het gevaar van het verliezen van zijn geloof, tenzij hij een profeet is. Dit is waarom alle gelovigen een vastberaden inspanning moeten maken om het beste uit de zegeningen, die hen gegeven zijn, te ha-

28 *Sūrah Al A'rāf* (7), aya 16.

29 *Sūrah Sād* (38), aya 83.

len. De enige manier om gered te worden van de verschrikkingen van de dood, is door een vroom leven proberen te leiden. Degenen die voorbereid zijn op de dood, zullen de dood als een mogelijkheid zien om verenigd te worden met de Geliefde, en ze zullen het niet als iets angst-aanjagend zien. Degenen die hun levens blind doorbrengen en hun levens in het Hiernamaals vernietigen, kunnen nooit gered worden van de kwelling van een gruwelijke, donkere en turbulente dood.

Rūmī verklaart dit prachtig: “O zoon! Ieders dood is van dezelfde kwaliteit als hijzelf: de dood is een vijand voor hen die de gedachte aan de dood haten, zonder te bedenken dat dit de dienaar verenigd met *Allah*, en het is een vijand voor hen die het zien als een vijand. Echter, het is een vriend voor degenen die de dood zien als een vriend.

O ziel die van de dood wegrent! De angst voor de dood die jij probeert te ontvluchten, is in feite de angst voor jijzelf.

Want wat jij ziet in de spiegel van de dood, is jouw eigen lelijke gezicht en niet het gelaat van de dood. Jouw geest is zoals een boom en de dood is zoals een blad. Iedere blad is van dezelfde soort als zijn boom.”

Als een dienaar in staat is om zichzelf te overtreffen, als hij de goddelijke eigenschappen kan internaliseren, als hij het geheim van ‘het doodgaan voordat de dood arriveert’ kan ontrefelen, dan zal de dood als de eerste noodzakelijke stap worden gezien richting he eeuwige leven met de Hoogste en Almachtige Heer. Dus de dood, welke voor velen de reden is voor diepe angst, verandert in een blijte ontmoeting met *Rafīq Al A’la*, de Hoogste Metgezel.

De laatste momenten van de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) waren momenten van grote opwinding daar hij naar de vereniging met de Geliefde uitkeek. Daar hij (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) zijn hele leven doorbracht in gehoorzaamheid aan de bevelen van zijn Heer, waren de dagen voor zijn dood zoals Shab-i Arus of zoals een huwelijksnacht. Volgens een verslag van Āisha en Āli (moge *Allah* tevreden met hen beiden zijn) stuurde *Allah* iedere dag van de laatste drie dagen voor de dood van de Profeet (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) de Aartsengel *Jibrīl* naar de Profeet Mohammed om naar hem te vragen. Op de laatste dag kwam de Aartsengel *Jibrīl*, die samen was met Azrā’il, de Engel des Doods, bij de Profeet en zei: “O Boodschapper van *Allah*,

*Wanneer we de Almachtige
gedenken en we zijn ons bewust
van de realiteit van de dood, dan
besteden we meer aandacht aan
aanbiddingen en aan onze daden.
We laten meer sensitiviteit zien
en proberen te voorkomen dat we
anderen kwetsen.*

de Engel des Doods vraagt toestemming om binnen te treden. Hij heeft nog nooit aan een zoon van Adam om toestemming gevraagd om binnen te treden, behalve u. Alstublieft, geef toestemming aan hem!”

De Engel des Doods trad binnen en stond voor de Profeet Mohammed en zei: “O Boodschapper van *Allah!* *Allah*, de Almachtige, heeft mij naar jou gezonden en heeft mij opgedragen om al uw bevelen te gehoorzamen! Als u dat wenst, zal ik uw ziel nemen! En als u dat wenst, zal ik uw ziel laten.” De Profeet Mohammed vroeg: “O Engel des Doods! Zou jij dit werkelijk doen?” Azrā’il antwoordde: “Ik ben opgedragen om ieder bevel van jou te gehoorzamen.” *Jibrīl* zei toen: “O Ahmed! *Allah* de Almachtige mist u!” De Profeet antwoordde: “Alles wat bij *Allah* is, is geliefder en duurzamer. O Engel des Doods, doe wat jou opgedragen is, neem mijn ziel!”

De Profeet Mohammed stak zijn hand in het water naast hem en wreef over zijn gezicht. Toen zei hij “*lā ilāha il Allah!* (Ik getuig dat er geen God is dan *Allah*), de dood heeft zijn eigen kwelling!” Hierna hief de Profeet Mohammed zijn handen op, keek naar boven en zei: “O *Allah! Rafīq Al A’la, Rafīq Al A’la.*”

De Profeet Mohammed liet een mensenleven na vol sublieme herinneringen die voortkomen uit zijn liefde en compassie voor *Allah*, en die verhuisden van de sterfelijke wereld naar de wereld van de Waarheid.³⁰

De laatste momenten en de opwinding van Mawlānā Jalāl Al Dīn Rūmī om, na een leven van voorspoed, verenigd te worden met zijn Geliefde, is vastgelegd door zijn student Husāmaddīn Chelebī:

“Op een dag kwam *Shaykh* Sadreddīn en een aantal van zijn volgelingen op bezoek aan het sterfbed van Mawlānā. Zij waren bedroefd om te zien hoe erg Mawlānā eraan toe was. *Shaykh* Saddredīn zei: “Moge *Allah* jou helpen snel te herstellen! Ik hoop dat jij snel weer volledig gezond bent.” Mawlānā hoorde dit en zei: “Moge *Allah* jou zegenen met gezondheid! Er is nog slechts een korte afstand over tussen de liefhebber en de Geliefde; zou jij niet willen dat deze afstand verwijderd zou worden zodat licht herenigd kan worden met Licht?”³¹

30 Zie Ibn Sa’d, *Tabaqāt*, II, 229, 259; Balazūri, *Ansāb Al Ashraf*, I, 565; Ahmad b. Hanbal, *Musnad*, VI, 89.

31 Zie Ebu’l Hasan En-Nedevi, *islam Önderleri Tarihi*, vol. I, 449.

Om perfecte dienstbaarheid te bereiken, zou ieder mens zich moeten inspannen om omwille van Allāh de Almachtige, een goed hart te verkrijgen.

In tegenstelling tot de meeste mensen, beschouwde Rūmī de dood nooit als iets om te vrezen. Integendeel, hij zag de dood als iets wat iemand redt uit een vreemd land. Hij beschouwde de dood als een hereniging met de Enige van Eeuwige Goedheid, *Allah* de Almachtige. In een van zijn werken, legt Rūmī zijn houding ten opzichte van de dood uit:

“Verklaar mij niet dood wanneer ik sterf want ik was al dood. Ik word herrezen uit de dood; een metgezel is gekomen en heeft mij meegenomen”

Dit is waarom Rūmī het moment van zijn vertrek van deze wereld “Shab-i Arūs” (de huwelijksnacht) noemde.

Om in staat te zijn om de dood met zulke elegantie in de ogen te kijken, moet men eerst zijn eigen ego en passie vernietigen. Hij moet zijn leven leiden volgens de Goddelijke bevelen en hij moet voorbereid zijn om zijn laatste adem uit de blazen. *Allah*, de Almachtige, stelt:

*“En dien (aanbid) jouw Heer totdat het zekere (de dood) jou bereikt.”*³²

Dit vat het leven van alle metgezellen van *Allah* samen!

32 *Sūrah Al Hijr (15), aya 99.*

Iedere wijze en aanbiddende ziel zou het leven die hij toevertrouwd heeft verkregen op het rechte pad moeten houden en zou het moeten verfraaien met aanbidding en vereering. Om perfecte dienstbaarheid te bereiken, zou ieder mens zich moeten inspannen om omwille van *Allah* de Almachtige, een goed hart te verkrijgen. De woorden van de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) ‘*Rafiq Al A’la, Rafiq Al A’la*’ tijdens zijn laatste momenten waren een uiting van deze dienstbaarheid; en het wordt nog steeds zo gezien door iedereen die wijs is en die de voetstappen van de Profeet volgen.

In werkelijkheid is de status waarin onze grote *shaykh* Mahmūd Sāmī Efendi zich bevond tijdens zijn laatste momenten, een goed voorbeeld voor ons. Hij deed er alles aan om zijn leven te leven volgens de *sunnah* van de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken).

Mahmūd Sāmī Efendi was een vrome dienaar van *Allah*, de Almachtige, en zijn hart was vol liefde voor de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken).

Net zoals iemand die probeert voetstappen van iemand die voorbij is getrokken te volgen,

besteedde Mahmūd Sāmi Efendi zijn leven aan het volgen van de voetstappen van de Profeet Mohammed.

De grootste uiting van dit gegeven is dat hij, tijdens de tijd voor het nachtgebed (*tahajjud*), zich op een plek dicht bij het graf van de Profeet Mohammed – die hij volgde met liefde en toewijding –, zijn ziel overgaf.

Degenen die naast hem waren ten tijde van zijn dood naast hem waren, vertelden dat ze hem alleen maar ‘*Allah, Allah, Allah*,’ hoorde uitspreken. In feite was dit niet slechts zijn tong die dit uitsprak. Zijn ziel en iedere cel in zijn lichaam bevestigden de tegenwoordigheid van *Allah*.

Samengevat, het doel is om te leven en zich over te geven als een oprechte dienaar. Dit is wat *Allah*, de Almachtige, van ons eist. We moeten het leven van de Profeet volgen en vriendelijke, attente en tedere wezens zijn. Als we verlangen om de rang van een ‘voortreffelijke dienaar’³³ te behalen, dan moeten we ons realiseren dat dit enkel mogelijk is door van *Allah*, de Almachtige, te houden.

33 *Sūrah Sād* (38), *aya* 30.

Gezegend zijn met spirituele affectie wordt gerealiseerd door middel van het zuiveren van het hart van al het vuil en voortdurend het hart paraat hebben voor het licht van de zon van waarheid. Als een gevolg van deze spirituele staat, zal ieder moment van ons leven, hopelijk, een voorbereiding zijn voor de laatste adem die we zullen uitblazen.

Aan de andere kant, spirituele schade en verlies wordt veroorzaakt door het vergeten van *Allah*, de Genadevolle. De Almachtige zegt in de *Qur'ān*:

*“En wees niet als hen die Allah vergaten, zodat Hij hen hun eigen ziel heeft doen vergeten. Zij zijn de verdorvenen.”*³⁴

Voorzeker, wij begaan zondes en we doen slechte zaken als wij *Allah* vergeten. Wanneer wij de Almachtige gedenken en we zijn ons bewust van de realiteit van de dood, dan besteden we meer aandacht aan aanbidding en aan onze eigen daden. We laten dan meer sensitiviteit zien en proberen te voorkomen dat we anderen kwetsen. En daarom zouden we niemand schade moeten berokken met ofwel ons gedrag, dan wel onze tong.

---

34 *Sūrah Al Hashr (59), aya 19.*

Yūnus Emre heeft dit niveau van hoffelijkheid in het volgende gedicht uitgedrukt:

De ziel is de troon van het goddelijke

Het Goddelijke keek naar de ziel

Ongelukkig zal hij zijn in beide verblijfplaatsen

Wie een hart breekt

Allah, de Almachtige, heeft ons in vele verzen in de *Qur'ān* gewaarschuwd voor onze verlangens en ons gedrag, en Hij heeft ons de weg geleid om zo te voorkomen dat onze levens in leed zouden eindigen.

“O jullie die geloven, vrees Allah zoals het behoort en sterf niet, zonder dat jullie aan Allah overgegeven (moslims) zijn.”³⁵

Het punt is om te leven in overeenstemming met de bevelen van de *Qur'ān*. Als we op een andere manier leven, zal het geen effect sorteren, of we nu een lang of kort leven hebben. Alle schepselen zullen de realiteit ondergaan, waarvan melding wordt gemaakt in de volgende Goddelijke uitspraak:

---

35 *Sūrah Āli 'Imrān* (3), aya 102.

“Op de dag waarop zij dit zullen zien, zal het zijn alsof zij er slechts een avond of een ochtend (op de aarde) hadden vertoefd.”³⁶

Het enige wat we moeten doen, is bidden in de avond en bidden halverwege de ochtend. Aanbidding en het tonen van gehoorzaamheid.

Junayd Al Baghdādi waarschuwde ons met de volgende adviserende woorden:

“Een uur op de aarde is meer waard dan duizend jaren in het Hiernamaals omdat er in het Hiernamaals geen daden verricht kunnen worden om zo verlossing te verkrijgen.”

O *Allah!* Schenk ons een voorspoedig leven die ons in staat stelt om onze laatste adem uit de blazen in een staat van liefde en toewijding om zo herenigd te worden met Uw Goddelijke Aanwezigheid!

Amīn!

---

36 *Sūrah An Nāzi'āt* (79), aya 46.

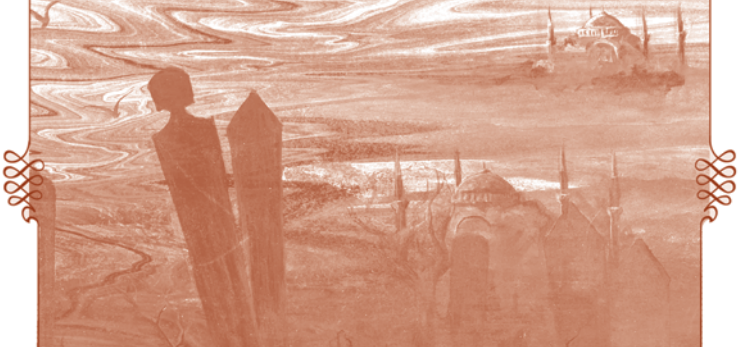

De Laatste Adem, Een Onbevleete Spiegel

De laatste adem is zoals een perfect gepolijste spiegel. De mens zal enkel op het moment van zijn laatste uitademing zeker zijn van zijn rang; dan zal de rekening van zijn leven aan zijn ogen en hart voorgeschoteld worden.

De Laatste Adem, Een Onbevleete Spiegel

De laatste adem is zoals een perfect gepolijste spiegel. De mens zal enkel op het moment van zijn laatste uitademing zeker zijn van zijn rang; dan zal de rekening van zijn leven aan zijn ogen en hart voorgeschoteld worden. Het is om deze reden dat er geen betere voorbereiding is voor de tijd dat de dood intreedt, dan het bezinnen op de dood zelf.

Zoals vermeld in de *Qur`ān*, besteedde de Farao zijn leven aan het verzetten tegen *Allah* en realiseerde de ware betekenis van zijn leven pas toen hij bij de Rode Zee geconfronteerd werd met zijn lot. Hij kwam tot begrip dat de realiteit van zijn egoïstische bewind, niets meer was dan de reden van zijn eigen miserie en leed. Toen hij zijn laatste adem uitblies, deed hij dit vol spijt:

“En Wij brachten de Kinderen van Israëel over de zee en Fir’aun en zijn strijdkrachten (strijders) volgden hen op een agressieve en vijandige manier. Toen hij (Fir’aun, uiteindelijk) bijna verdronk, zei hij: “Ik geloof dat er geen God is dan Hij, in Wie de Kinderen van Israëel geloven en ik behoort tot de moslims.”³⁷

En daarom is het ontwaken uit een staat van sluimering, het gevoel van spijt en het verlangen om het geloof te omarmen wanneer ze hun laatste adem uitblazen, niets dan verwoesting voor degenen die deze gewoonte hebben wanneer ze in de problemen zijn, maar hierop terugkomen wanneer ze weer veilig zijn. Het is een zeer trieste staat van achteloosheid dat wanneer de waarheid ons confronteert, we verzuimen om de stille schreeuw van de dood te horen doordat we verzonken zijn in de dagelijkse zorgen van ons leven, en daarmee vergeten dat wij ook ooit de deur van de dood door zullen moeten betreden. We zouden allemaal voorbereid moeten zijn op de verrassingen en de turbulentie van het leven. Leven zonder de dood te overdenken, is een treurige blindheid; wij zullen zonder twijfel op een dag door het gordijn van de dood moeten gaan.

37 Sūrah Yūnus (10), aya 90.

In vele verzen in de *Qur'ān*, stelt *Allah*, de Genadevolle, dat de wereld geschapen is als een test voor de mensen:

*“Iedere ziel zal de dood ondergaan en Wij beproeven jullie met het slechte en het goede en tot Ons zullen jullie terugkeren.”*³⁸

*“Die de dood en het leven heeft geschapen om jullie te beproeven wie zich van jullie het beste gedraagt [...]”*³⁹

Iedere adem die we tijdens dit leven en gedurende onze aanbiddingen, transacties en ons dagelijkse handelingen inademen en uitblazen, is een indicatie van hoe we onze laatste adem zullen uitblazen.

Imām Ghazālī zegt:

“Degenen die nooit het genot van kennis in deze wereld hebben verkregen, zullen nooit de genieting verkrijgen van het bezinnen op de Goddelijke essentie in het Hiernamaals; een persoon kan niets bezitten in het Hiernamaals wat men niet in deze wereld verdiend heeft. Iedereen zal in het Hiernamaals oogsten wat hij in deze wereld gezaaid heeft. Iedereen zal sterven zoals hij geleefd heeft en herrezen worden zoals hij gestorven is. De mate van beloning in zegeningen in het Hiernamaals hangt af van

38 *Sūrah Al Anbiyā’* (21), *aya* 35.

39 *Sūrah Al Mulk* (67), *aya* 2.

*Dus het voornaamste doel van
ieder rechtgeaard persoon is het
voorbereiden op een lang leven in het
graf en op het eeuwige leven in het
Hiernamaals.*

de mate van kennis die we vergaard hebben in deze wereld, of hoe bewust we zijn van de Almachtige en onze verplichtingen uitvoeren.”

En dus bereiden we met iedere adem onszelf eigenlijk voor op de goddelijke bestraffing of beloning. *Allah*, de Almachtige, waarschuwt ons in de *Qurʾān*:

*“O jullie die geloven, red jullie zelf en jullie huisgenoten van het Vuur, waarvan de brandstof bestaat uit mensen en stenen [...]”*⁴⁰

*“En wanneer de hel wordt opgestookt, en wanneer het Paradijs dichterbij wordt gebracht, dan zal iedere ziel weten wat zij heeft voorbereid.”*⁴¹

*“Waarheen richten jullie je dan?”*⁴²

In dit opzicht moet ieder mens zijn gedrag onderzoeken en voorzichtig zijn in zijn voorbereidingen. Hij moet met bewustzijn leven voordat de dood arriveert. Winst en verlies, het krijgen en het verminderen, ieder heeft zijn plek in deze wereld. In het graf zal er alleen nog de afrekening zijn.

Het is zeker dat degenen die misleid zijn door hun vleeselijke en tijdelijke verlangens op deze wereld, en die consequent hun spiritua-

40 *Sūrah Tahrīm* (66), aya 6.

41 *Sūrah At Takwīr* (81), aya 12-14.

42 *Sūrah At Takwīr* (81), aya 26.

liteit hebben verzwakt, in hun graf beproefd zullen worden met minachting en frustratie. Bovendien, het is onbekend hoeveel langer onze tijd in het graf zal zijn vergeleken met de tijd die we op de aarde hebben doorgebracht. Dus het voornaamste doel van ieder rechtgeaard persoon is het voorbereiden op een lang leven in het graf en op het eeuwige leven in het Hiernamaals.

Aan de andere kant, het donkere gezicht van de dood, verlicht door het licht van een gelovig hart, kan omgevormd worden van een angstaanjagend moment, in blijde tijdingen van een eeuwige wederopbloei. Een begraafplaats vol vrienden en familieleden is geen wereld van duisternis, maar het is een plek van waarschuwing en leiding. Voor een bewuste gelovige zijn het leven en de dood natuurlijke realiteiten die naast elkaar bestaan. Een ware gelovige heeft vrede met de dood omdat hij zich erop voorbereid heeft. Zijn ziel is volledig kalm. In het kort, of we van onze laatste adem het mooiste moment in ons leven kunnen maken, hangt af van het gegeven of wij een hart hebben dat overstroomt van liefde en affectie voor *Allah*, de Genadevolle. En anders, een leven dat vol is met affectie voor de wereld en walging van de dood, zal eindigen in miserie.

Het is mogelijk om de ideale voorbereiding op de dood voor het Hiernamaals te beschrijven, als een versiering van het ego met eigenschappen van perfectie, zoals compassie, vriendelijkheid, verantwoordelijkheid, vergiffenis, zelfopoffering, toewijding, welwillendheid en geduld, ieder van deze is beschreven in de *Qur`ān*. Het omarmen van al deze eigenschappen van goedheid en het zich bevinden onder de dienaren waar *Allah* van houdt, is het resultaat van waarlijk geloven. Geloof en toewijding zouden het voornaamste doel van een moslim moeten zijn. Aan de andere kant zouden we slechte kwaliteiten zoals trots, arrogantie, losbandigheid, onderdrukking, muerij, achterklap, laster, roddelen en liegen moeten vermijden. Aangezien deze en hun soortgenoten gehaat worden door *Allah*, is het onthouden hiervan een belangrijk onderdeel van onze voorbereiding voor het Hiernamaals.

Om de laatste adem als gelovige uit te blazen, moet een gelovige eerst zijn ziel verfijnen en zuiveren van de verachtelijk tendensen om ze vervolgens te versieren met de eigenschappen van perfectie. Dit komt omdat het vestigen van vroomheid in het hart de meeste waardevolle gids is voor de reis van het leven.

*Het licht van geluk in het Hiernamaals
is verborgen in de duisternis van de
dageraad.*

De volgende uitspraak van *Imām Jalāluddīn Rūmī* legt deze kant van zuivering uit:

“De bouw van een graf wordt niet gedaan met stenen, hout of vilt. Het is essentieel om voor jezelf een graf te graven in een zuiver hart en in je eigen verblijfplaats van reinheid. En om dat te doen, moet men zich ontdoen van zijn van geldingsdrang en egoïsme in het aangezicht van *Allah*, de Almachtige.”

Voor de verfijning van de ziel en het verkrijgen van de gewenste staat van het hart, is het noodzakelijk om gevuld te zijn met affectie voor *Allah* en Zijn Boodschapper. Het grootste teken van affectie voor *Allah* is gehoorzaamheid. Rebelle tegen *Allah*, terwijl men claimt van Hem te houden, is niets meer dan zelfbedrog.

Allah, de Almachtige, zegt:

“Zeg: “Indien jullie vaders en zonen, jullie broeders en vrouwen, jullie verwanten en de rijkdommen die jullie vergaard hebben en de handel waarvan jullie verlies vrezen en de woningen waarvan jullie houden, jullie liever zijn dan Allah en Zijn Boodschapper en het strijden voor Zijn zaak, wacht dan tot Allah met Zijn Beschikking komt; Allah leidt verdorven mensen niet.”⁴³

43 *Sūrah At Tawbah* (9), aya 24.

Dus zouden we de liefde voor *Allah*, de Almachtige en Zijn Boodschapper en de toewijding omwille van hen boven alles moeten stellen; we moeten ook plichtmatig zijn als het gaat om de bescherming van deze staat tot onze vastgestelde tijd. Het bereiken van de hogere niveaus in de liefde voor *Allah*, kan gerealiseerd worden door middel van het verrichten van onze verplichtingen en aanbidding. Er is een groot verschil tussen de dienstbaarheid van een ziel die gevangen zit in wereldse passies en verwijderd is van de goddelijke liefde, en de dienstbaarheid van een ziel die overstroomt van toewijding en goddelijke liefde. Nobeledaden, goede manieren en diensten voor andere mensen, daden van aanbidding en de gehoorzaamheid van een gelovige wiens hart vol zit met de affectie voor *Allah* en de Profet (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) brengen hem allemaal dichterbij het niveau van excellentie. Een andere overweging waar een gelovige goed naar moet kijken in het kader van de voorbereiding op het moment van de dood, is de eerbiedige uitvoering van zijn verplichtingen en aanbidding. *Allah*, de Genadevolle, specificceert de kwaliteiten van de gelovigen die de verlossing hebben verkregen:

“Werkelijk, de gelovigen zullen slagen die deemoedig in hun gebeden zijn.”⁴⁴

Over degenen die achteloos bidden, wordt in de *Qurʾān* gezegd:

“En wee (dus ook daarom) over de biddenden, die hun gebed(en) veronachtzamen.”⁴⁵

Allah, de Almachtige, wil dat de gelovigen de daden van aanbidding verrichten terwijl hun hart en lichaam in complete harmonie verkeren, want dit is een stap in de richting van eeuwige hereniging met *Allah*. Deze goddelijke wens vormt zonder twijfel de basis niet alleen voor het gebed, maar ook voor alle andere vormen van aanbidding zoals de pelgrimage, het vasten en het geven van aalmoezen.

In dit opzicht leert het vasten ons om de zegeningen die over ons uitgestort zijn, te waarderen. Het brengt ons hart dichterbij degenen die in moeilijke tijden zitten en het verfraait onze harten met empathie voor hen die het minder getroffen hebben dan wij. Tegelijkertijd helpt het vasten, door ons de normale zegeningen te ontzeggen, en hetgeen verboden en twijfelachtig is, te vermijden. *Hajj* is een vorm van aanbidding die we verrichten in een soort lijkwade, die onszelf herinnert aan onze nietszeggendheid in het

44 *Sūrah Al Muʾminūn* (23), aya 1-2.

45 *Sūrah Al Māʾūn* (107), aya 4-5.

aangezicht van de Goddelijke Majesteitelijkheid. Een gelovige die liefdadigheid geeft moet zich bewust zijn dat de ware Eigenaar van rijkdom *Allah*, de Genadevolle, is, en dat Hij de Bewaarder van die rijkdom is. Bovendien, hoe kan een gelovige die liefdadigheid geeft nu jaloezers zijn op de rijkdom van anderen? Maar toch is het niveau van bewustzijn in dienstbaarheid de basis van alle aanbidding, enkel in proportie van de sterkte van het geloof en de affectie in de ziel. Wanneer de ziel gereinigd is van alle onreinheden, verkrijgen de daden van aanbidding hun ware consistentie en dan schijnt het licht van de Waarheid.

We leren van het exemplarische leven van de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) en van de manieren van zijn metgezellen hoe de daden van aanbidding verricht dienen te worden met de nodige eerbied die ze verdienen. De Profeet beschouwde zijn leven nooit als losgemaakt van het Hiernamaals; hij had voortdurend aandacht voor het belang van het verrichten van een daad van aanbidding, als zijnde zijn laatste.

Een van de metgezellen kwam bij de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) en zei: “O Boodschapper van *Allah*! Geef me alstublieft advies dat knoopt is en de kern van de zaak bereikt!” De

Profeet Mohammed antwoordde: “Wanneer jij bidt, bid dan alsof je deze wereld verlaat en dit jouw laatste gebed is! Zeg niets waarvoor je je later moet verontschuldigen! Wees niet verlangend naar de bezittingen van anderen!”⁴⁶

Als gelovigen die gedurende hun leven trachten zich voor te bereiden op de dood, moeten we onze manieren en transacties verfraaien met de richtlijnen onttrokken uit het leven van de Profeet Mohammed, net als in onze daden van aanbidding. We moeten streven om een moslim te zijn wiens gedachten en daden de gemeenschap van nut kunnen zijn; wat we voor onszelf wensen, wensen we ook voor onze moslimbroeders en zusters. Als gevolg hiervan, vloeit onze affectie voor *Allah* en Zijn Boodschapper uit onze harten voort en omhelst het alle levende wezens.

Een andere waardevol punt om te overpeinzen bij het voorbereiden op de dood, is het internaliseren van de staat van *ihsān* in onze harten. Dat wil zeggen, het gedenken van *Allah*, de Almachtige, in onze harten alsof we ten alle tijden onder goddelijk toezicht staan. De grootste vreugde voor een gelovige is de gedachte om herenigd te worden met de Geliefde, maar degenen wiens geest niet gesynchroniseerd zijn

---

46 Ibn Al Mājah, Zuhd, 15; Ahmed bin Hanbal, Musnad, V, 412.

met hun harten, worden verslagen door vleeselijke verlangens en zijn niet in staat om deze vreugde te begrijpen. Met andere woorden, ze zijn zich niet bewust van het ultieme geluk.

Gelovigen moeten hun vertrouwen in *Allah* stellen en geduldig zijn. Zij zouden gematigdheid of balans, die door de trauma's van het leven door elkaar geschud kunnen worden, nooit mogen verliezen. Zij moeten zich de intense beproevingen die de Profeet Mohammed (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) moest ondergaan voor de geest halen. Ondanks dat hij vijf van zijn zes kinderen verloor, accepteerde hij, zonder dat hij overweldigend verdriet of spirituele onbalans liet zien, zijn lot. Noch zouden we het geduld en de kracht die hij liet zien vergeten, toen zijn oom Hamza (moge *Allah* tevreden met hem zijn) en zijn geliefde metgezel Mus'ab (moge *Allah* tevreden met hem zijn) het martelaarschap verkregen.

Ieder mens in dit sterfelijke leven moet leren om zijn acties met geduld onder controle te brengen. Alle reizigers op het pad van spiritualiteit moeten vergeetachtigheid met herdenking beantwoorden, ondankbaarheid met dankbaarheid, rebellie met gehoorzaamheid, gierigheid met vrijgevigheid, egoïsme met altruïsme, twijfel met kennis, hypocrisie met oprechtheid en

nederigheid, opstand met betrouw en achte-
loosheid met bezinning.

Heilige dagen en nachten, en in het speciaal de tijden van de dageraad, verlevendigd met gedankingen zijn andere mogelijkheden om spiritueel dichter bij de Almachtige te komen. Het licht van geluk in het Hiernamaals is verborgen in de duisternis van de dageraad. Alle vrienden van de Waarheid die een leven leidden die het tijdelijke leven en het Hiernamaals combineerden, zochten naar de tevredenheid van *Allah*, de Almachtige, met affectie en vrees tijdens de dageraad. Degenen die *Allah*, de Genadevolle, aanbidden, beschouwen iedere dageraad die voorbijgegaan is zonder het gedenken als uren die hen van Hem scheidden.

Een ander belangrijk aspect is liefdadigheid dat uitgegeven is op de weg van *Allah*. Zoals in het volgende vers:

*“En besteed jullie bezit voor de zaak van Allah en stort je niet met jullie eigen handen in het verderf [...]”*⁴⁷

Islamitische exegeten interpreteerden het gevaar in dit vers als een ‘verwaarlozing om de religie te dienen en om de stem van de Waarheid te verheffen, en om weg te blijven van liefdadigheid en het offeren vanwege de angst voor armoede en de liefde voor de wereld.”

---

47 *Sūrah Al Baqarah (2), aya 195.*

Daarom moet een gelovige zich altijd inspannen om zijn rijkdom en zijn leven in te zetten op het pad van de Almachtige. Dit komt omdat, net als dit sterfelijke leven, al onze bezittingen eveneens wereldse bezittingen zijn die aan ons toevertrouwd zijn. Deze toevertrouwde bezittingen uitgeven voor rechtvaardige zaken, zal ons eeuwig van nut zijn, daar waar gierigheid of het achterhouden vanwege vleselijke verlangens zal leiden tot frustratie en verlies in het Hiernamaals.

Een gelovige zou zich altijd de volgende waarschuwing omtrent liefdadigheid moeten herinneren: Wanneer het lichaam van een overledene in het graf afdaalt, eindigen de condoleances van zijn familie en naaste verwanten nog voordat de insecten het lichaam hebben bereikt. En als de nabestaanden de erfenis verdelen, begint de aarde met het opeten van het lichaam. Deze twee gebeurtenissen gaan voort en eindigen samen.

Aan de ene kant wordt het lichaam geconsumeerd; aan de andere kant wordt de rijkdom van de overledene verdeeld onder de verwanten. Dit verbaasd aanschouwend, krijgt de ziel spijt van veel van zijn daden in deze wereld, maar dit is tevergeefs. Alleen geloof en goede daden zullen onze werkelijke rijkdom zijn in het Hiernamaals. De Profeet Mohammad

(moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) zei:

“(Afhankelijk van de daden in deze wereld) zal het graf ofwel een van de tuinen van het Paradijs zijn, dan wel als een van de kuilen van de Hel.”⁴⁸

In het kort, de toestand van onze levens in het graf, die tot aan de Dag des Oordeels zal duren, zal bepaald worden door de handelingen en daden in deze wereld.

Indien een dienaar standvastig richting de *qiblah* staat, ongeacht zijn bezigheid, dan zal *Allah*, de Almachtige, de zegening over hem uitstorten om tijdens zijn laatste momenten op deze wereld de *qiblah* te vinden. Met de *qiblah* wordt bedoeld, een leven dat geleefd is in overeenstemming met de leiding van de *Qurʾān* en de *sunnah*, en in toewijding aan de betekenis van de *kalimah at tawhīd*. Degenen die hun verbinding met de betekenis van *tawhīd* in het dagelijkse leven, in de relatie met familie en andere sociale contacten of in hun dienstbaarheid aan *Allah* nooit verliezen, zullen gewoonlijk de serene atmosfeer van de *qiblah* ervaren wanneer ze hun laatste adem uitblazen.

48 Tirmidhī, *Qiyāmah*, 26.

Het is belangrijk om in dit leven het geheim van het vers ‘leid ons op het rechte pad’⁴⁹ te verkrijgen en om onze levens in te zetten op het ‘rechte pad’ van de islam. Anders blijft de waarschijnlijkheid bestaan dat dit leven in wanhoop eindigt, zoals een schip dat op drift geraakt is, gedoemd is om kapot geslagen te worden op rotsen van de donkere oceaan. Moge *Allah*, de Almachtige, ons allen beschermen.

Degenen die hun leven besteden alsof de dood nabij is en die de ware betekenis begrijpen van ‘sterven voordat de dood men treft’, zij zijn de wijze dienaren en ware metgezellen van *Allah*. Het is een goddelijke verzekering dat zij in vrede zullen zijn, ver verwijderd van angst en verdriet, op de Dag des Oordeels.

Het mysterieuze gordijn van de dood, welke het eeuwige universum van het Hiernamaals verbergt, is een zegen voor hen die hun geloof beschermen en die hun levens in het teken zetten van de voorbereiding op de laatste adem op aarde.

Op het moment van de dood is het onze plicht om onze ziel, die *Allah* aan ons heeft toevertrouwd, in dezelfde reine en perfecte staat terug te geven zoals we hem gekregen hebben. Zoals een poëet het zei:

---

49 *Sūrah Al Fātīhah* (1), *aya* 6.

Op dat moment gaan de gordijnen open en dicht;

De kunst is om in staat te zijn Azrā'il te verwelkomen.⁵⁰

De laatste adem is zoals een schone, gepolijste spiegel. De mens kijkt in deze spiegel en ziet zowel de schoonheid als gruwelijkheid van zijn leven. Alle ogen, oren en ledematen zullen getuigen tegen hun eigenaren; iedere gordijn zal opengaan en bekentenissen zullen de geest verlaten en het geweten zal in een staat van respijt verkeren. Laat onze laatste blik in de spiegel, niet een blik van spijt zijn. Zolang de tijd er nog is, moeten we de *Qur'ān* en het exemplarische leven van de Profeet (moge *Allah* hem zegenen en vrede schenken) als onderdeel van ons leven maken. Alleen de wijzen kennen zichzelf werkelijk voordat zij sterven.

Moge *Allah* onze laatste adem een venster laten zijn waardoor we onze beloningen in het eeuwige leven kunnen zien! Amin!

---

50 N. Fazil Kisakürek

